

KANTTOREIDEN KOULUTUKSEN VASTAAVUUS TYÖELÄMÄN VAATIMUKSIIN

Monika Naukkarinen

Reetta Ratinen

Opinnäytetyö
Toukokuu 2014
Musiikin koulutusohjelma
Kirkkomusiikki

TAMPEREEN AMMATTIKORKEAKOULU
Tampere University of Applied Sciences

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Musiikin koulutusohjelma
Kirkkomusiikki

MONIKA NAUKKARINEN & REETTA RATINEN:
Kanttoreiden koulutuksen vastaavuus työelämän vaatimuksiin

Opinnäytetyö 35 sivua, liitteitä 4 sivua
Toukokuu 2014

Opinnäytetyömme tavoitteena oli selvittää kirkkomusiikin koulutuksen ja kanttoreiden työelämän yhteyttä. Halusimme ottaa selvää asiasta sähköisellä haastattelulomakkeella, joka lähetettiin satunnaisesti valikoidulle kanttorijoukolle sähköpostilla. Kriteerinä oli saada haastatteluun mukaan kanttoreita eri puolilta Suomea.

Haastattelulomakkeessa oli yhteensä kaksikymmentäkuusi kysymystä. Lähetimme haastattelulomakkeita yhteensä neljäkymmentäkaksi kappaletta, ja saimme vastauksia neljätoista. Vastausten määrä oli alhaisempi, mitä odotimme. Ajan puutteen vuoksi työ piti kuitenkin toteuttaa tällä vastausmäärällä. Vastaajat olivat kahdeksasta eri seurakunnasta. Olimme tyytyväisiä kuitenkin siihen, että ajatus saada kanttoreita mukaan ympäri Suomea toteutui. Tavoitteemme tältä osin toteutui pienestä vastaajajoukosta huolimatta.

Opinnäytetyössämme käymme läpi haastattelulomakkeista saamiamme vastauksia, ja analysoimme niitä eri näkökulmista. Vastaukset herättivät erilaisia ajatuksia, joita tuomme työssämme esille.

ABSTRACT

Tampere University of Applied Sciences
School of Music Degree Programme in Music
Church Musician

MONIKA NAUKKARINEN & REETTA RATINEN:

The working life demands correspondence of the cantor education

Bachelor's thesis 35 pages, appendices 4 pages

May 2014

The goal of this bachelor's thesis was to figure out connection of the cantor education and the cantor work. We wanted find it out by an online questionnaire we sent to the random group of cantors by email. The criterion was to get attendees from all over Finland.

The questionnaire included twenty-six questions. We sent totally forty-two couples and we got fourteen answers. The number of responses was lower than we expected. We had to implement this work with this number of responses because of the lack of time. Respondents were from eight different parishes. We were pleased that our criterion of getting cantor all over Finland completed. So we reached the goal we had set.

In this bachelor's thesis we look over the answers we got and analyze them from the different points of view. Answers attracted a variety of ideas which we describe in this bachelor's thesis.

Key words: questionnaire, cantor education, cantor

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	KANTTORI.....	7
2.1	Historiaa.....	7
2.2	Kanttori, monipuolinen muusikko	10
2.3	Kanttorin työn kuvaus.....	10
2.4	Kanttorikoulutus Suomessa	13
2.5	Työllistyminen ja palkkaus	14
2.6	Kirkkomusiikin suuntautumisvaihtoehto Tampereen ammattikorkeakoulussa	15
3	HAASTATTELU	18
3.1	Työn tausta ja haastattelulomakkeen laatiminen	18
3.2	Vastaukset.....	19
3.3	Analysointi ja yhteenveto	22
4	POHDINTA.....	27
	LÄHTEET.....	30
	LIITTEET	31
	Liite 1. Haastattelulomake.....	31

1 JOHDANTO

Opinnäytetyömme tavoitteena oli selvittää, mitä kanttorin työ sisältää ja minkälaiset valmiudet koulutus antaa työelämälle. Aihe tuli ajankohtaiseksi opintojemme edistyessä ja työelämään siirtymisen lähestyessä. Opiskeluvuosien aikana mieleen on noussut monia erilaisia ajatuksia koulutuksen ja työelämän yhteydestä. Halusimme tarkastella myös sitä, onko koulutuksessa jopa joitakin tarpeettomia kursseja ja toisaalta, onko joillakin osa-alueilla ylikouluttamista suhteutettuna ammattikorkeakoulututkinnon laajuuteen. Valmistuttuamme kirkkomuusikoiksi olemme päteviä hakemaan vain niitä virkoja, joiden vaativuusryhmä on ns. muu piispainkokouksen hyväksymä tutkinto.

Ammattikorkeakoulun kanttoriopintoja tehdessä ja pääaineen parissa puuhastellessa on mieleen noussut monenlaisia kysymyksiä opintojen ja työelämän suhteesta. Onko osa kursseista lainkaan hyödyllisiä, opiskellaanko jotakin liikaa tai jääkö jonkin kurssin oppi puutteelliseksi. Työelämässä kanttorin on myös oltava sosiaalinen ja häneltä odotetaan kypsää, ammatillista käytöstä erilaisissa tilanteissa. Tätä osa-aluetta koulutuksessa ei huomioida, eikä opiskelijoita valmenneta tässä mielessä lainkaan. Kanttorin työhön kuuluu eri tunnetiloissa olevien ihmisten palveleminen. Pääainevalinta laulu, urut tai kuoronjohto saattaa myös askarruttaa. Pärjääkö kuoronjohtajana, jos lähes kaikki opiskeluvuoteni olen intensiivisesti keskittynyt urkujen soittoon? Selviänkö urkujensoitosta ja toimitusten kappaletoiveista, vaikka kuoronjohto olisi ollut pääaineeni? Millaisia odotuksia ja vaatimuksia kohtaan hoitaessani seurakunnan kanttorintehtävää? Opintojen edetessä ja opinnäytetyön tullessa ajankohtaiseksi halusimme työmme aiheeksi jotain, mikä mahdollisesti antaisi edellä mainittuihin kysymyksiin vastauksia. Keskustelu opinnäytetyöohjaajan kanssa innosti tutkimaan kanttoreitten koulutuksen ja työelämän yhteyttä. Mieleemme nousi monia lisäkysymyksiä, joihin halusimme vastauksia.

Päätimme ottaa selvää asiasta lähestymällä työelämässä olevia kanttoreita ympäri Suomen. Haastattelumuotona meillä oli sähköinen kyselylomake. Valitsimme kanttorit internetistä seurakuntien omilta kotisivuilta. Kriteerinä meillä kuitenkin oli, että otamme kyselyyn mukaan kanttoreita eri puolilta Suomea ja että haastateltavia on laaja joukko sekä miehiä että naisia.

Teimme opinnäytetyömme pääasiassa yhdessä. Poikkeuksena luku 2.1. Historiaa, johon perehtyi Reetta, ja luku 2.3. Kanttorin työn kuvauksen kirjoitti Monika.

2 KANTTORI

2.1 Historiaa

Kanttorin viran muodostumisen voidaan katsoa alkaneen 300-luvulta. Ennen tätä kuka tahansa läsnä olevista seurakuntalaisista sai olla tekstien ja rukousten lukija, joka siihen aikaan tarkoitti pääosin kantillointia eli puhelaulua. Lukijalta odotettiin musiikillisia valmiuksia. Kristittyjen vainon päättyminen mahdollisti viran kehittymisen, sillä sen jälkeen jumalanpalveluksia voitiin viettää rauhassa. (Erkkilä, 2003, 75)

Tutut sävelmät alkoivat saada rikkaampia muotoja ja tämä vaati laulajilta lisätaitoja. Huomattavaa oli, että esilaulaja hyväksyttiin mukaan kirkolliseen hierarkiaan. Yhteisnimitys kaikille kirkon tehtäviä suorittaville oli clerici (lat. clerus = papisto). Kanttori oli ennen kaikkea esilaulaja ja ensimmäiset viralliset maininnat kanttorista osana kristillistä liturgiaa löytyvät 400-luvulta. Ajan kuluessa melodiat muuttuivat yhä vaativammiksi ja 500-luvulla alettiin perustaa laulukouluja tueksi messunhoitamiseen. Näin kanttorin työnkuvaan tuli lisäksi liturgisen kuoron johtaminen. (Erkkilä, 2003, 75-76)

Ensimmäiset suomalaiset kirkkolaulun lähteet sijoittuvat 1000-luvun alkuun. Kanttorin viran kehitystä pohjoismaissa on mahdollista seurata 1100-luvulta lähtien. (Erkkilä, 2003, 77). 1200-luvulta alkaen keskiajan esilaulajan (cantor) tehtäviin kuului moniäänisen kuoron johtaminen sekä keskiajan koulujen musiikin opetus aikakauden loppupuolella. 1550-luvun tienoilla luterilaisen kanttorin virkanimitys vakiintui, kanttorien yhteiskunnallinen arvostus kasvoi, ja heitä arvostettiin myös monipuolisen osaamisensa ansiosta. 1600-luvulla arvostuksen jalustalle nousivat kuitenkin hovikapellimestarit sekä urkumusiikin merkityksen kasvaessa myös urkureiden rooli kasvoi. Vuoden 1620 jälkeen kanttorit kuitenkin kohosivat musiikin johtohahmoiksi ja heidän työnkuvansa laajeni.

Lukkarit kouluttautuivat yleensä jo tutun oppisopimusmenetelmän avulla. Lukkarin virkaan haluava liittyi tunnetun lukkarin oppiin ja näin sai tarvitsemansa tiedot ja taidot virsien ja messusävelmien hallitsemiseen. Niitäkin tapauksia oli, joissa musiikinteoria ja

urkujensoitto kuului ikään kuin kaupanpäällisenä oppiin. (Pajamo & Tuppurainen, 2004, 160)

Porvoon hiippakunnan tuomiokapituli piti hyvää huolta siitä, että lukkarit osasivat varmasti laulaa nuottien mukaan. Jos näin ei ollut, lähetettiin kyseinen lukkari oppimaan tätä taitoa Porvoon lukion laulunopettajan (director cantus) luokse. Tuomiokapitulin päätöksellä kenenkään muun laulunopettajan todistukset eivät kelvanneet lukkarin virkaa hakiessa.

Valistuksen ajalle tyypillisenä ilmiönä Ruotsin kuningas antoi käskyn tuomiokapituleille määrätä maaseurakuntia hankkimaan lukkareille terveydenhoidollisia taitoja. (Pajamo & Tuppurainen, 2004, 161)

Vuonna 1865 Kärämäelle perustettiin lukkarinkoulu. Sinne saapui oppilaita ympäri Suomen. Perustajana tälle koululle oli rovasti B. L. Frosterus. Monia muitakin yrityksiä tällaisille kouluille oli, mutta ehdotukset eivät tuottaneet toivottua tulosta. Lahjakkaat muusikot hakeutuivat ja pääsivät hyvälle virkapaikoille. Jos lukkarin virkaa haki kaksi kovaäänistä muusikkoa, oli valinnanteko seurakuntalaisille tietysti haastavaa. Ratkaisuksi keksittiin kilpailu siitä, kumman ääni kantoi kauemmaksi. Kirkon ovia avattiin ja muusikoille annettiin tehtävä laulaa vuorotellen. Tolppa laitettiin merkiksi siihen, mihin asti ääni kantautui. Luonnollisesti se, jonka tolppa oli kauempana kirkosta, tuli valituksi lukkarin virkaan. (Pajamo & Tuppurainen, 2004, 247-249)

Oppilaitoksen perustamista urkureille ja lukkareille pyydettiin ja vaadittiin. Asia ei edennyt toivotulla vauhdilla, koska Kuopion syndaalikokous koki asian kuuluvan valtiopäiville. Valtiopäivien pappissäätö esittikin keisarille anomuksen lukkarikoulutuksen yhdistämisestä Jyväskylän kansankoulunopettajaseminaarin yhteyteen vuonna 1867. Viisi vuotta myöhemmin valtiopäivillä ehdotettiin jo oman, erityisen koulun perustamista lukkareita ja urkureita varten. Ratkaiseva käänne koulutuskysymyksessä tapahtui, kun lukkari-urkurikoulua ehdotettiin perustettavaksi Turkuun. Tämän ajatuksen takana olivat C. G. Wasenius ja Oscar Pahlman. Oppilaitos perustettiin vuonna 1877. Sitten vastaavanlaisia kouluja syntyi myös Helsinkiin, Ouluun ja Viipuriin. Oppilaitosten perustamisesta huolimatta vielä vuonna 1904 todettiin lukkareista 96%:n tulleen valituksi tehtävänsä lähinnä voimallisen lauluäänen perusteella. (Pajamo & Tuppurainen, 2004, 249-251)

1920-luvulla lukkari-urkurikoulut vaihtoivat nimensä kirkkomusiikkiopistoiksi. Niiden toimintaa kohtaan oltiin kriittisiä. Opistojen koulutuksen määrän ja laadun ei koettu kohtaavan. Ja kävikin niin, että kaikki todistuksen saaneet eivät löytäneet työpaikkaa. Niinpä piispainkokous määräsi komitean pohtimaan kirkkomusiikkikoulutuksen uudistamista vuonna 1939. Viipurin osaston toiminta loppui talvisotaan. Jäljelle jäi siis Helsingin ja Turun opistojen kohtalo. Helsingin kirkkomusiikkiopisto oli jo pitkään toiminut samoissa tiloissa Helsingin konservatorion kanssa. Konservatorion nimi muutettiin Sibelius-akatemiaksi vuonna 1939. Kun Turun kirkkomusiikkiopiston vuokrasopimus käyttämäänsä huoneistoon irtisanottiin, loppui toiminta myös samalla kertaa. Turun opisto pyysi Helsinkiä ottamaan oppilaiden koulutuksen vastuulleen. Vuonna 1951 tehtiin päätös kirkkomusiikkiopiston perustamisesta Sibelius-Akatemiaan. Sinä samaisena vuonna vanhan kirkkomusiikkiopiston tehtävät siirtyivät Sibelius-Akatemian uudelle osastolle ja johtajaksi tuli Armas Maasalo. Koulu hoiti opiskelijoiden musiikillisen koulutuksen ja kirkon tehtäväksi jäi vastata liturgisista aineista, joita seurakunnallisiksi aineiksi silloin kutsuttiin. (Pajamo & Tuppurainen, 2004, 387-389)

Vuonna 1955 Sibelius-Akatemian kirkkomusiikkikoulutus sai uuden opintosuunnitelman, jossa urkujensoiton, improvisoinnin ja kuoronjohdon vaatimustasoa oli nostettu. Pitihän hyvän kirkkomuusikon suoriutua vaativienkin kirkkomusiikkiteosten harjoittamisesta ja johtamisesta kuorolle ja pienelle orkesterille sekä tietysti soinnuttamaan, improvisoimaan ja transponoimaan erilaisia lauluja. Koulutuksen uudistusta vauhditti kanttorien kelpoisuusvaatimuksista käyty keskustelu. Ehdotuksena oli, että suurten kaupunkiseurakuntien kanttoreilta vaadittaisiin laajempia kuin kirkkomusiikkiosaston päästötodistukseen kuuluvia opintoja. Vasta paljon myöhemmin kanttorin virka ja palkkaehdotukset tulivat toteen kirkkolain uudistuksessa eli vuonna 1981.

1950-luvulla tapahtui käänne kirkkomusiikin opiskelun tiimoilta. Silloin ilmeni merkkejä kanttoripulasta, joten oli kiireesti ryhdyttävä tekemään asialle jotain. Uuden kirkkomusiikkiopiston tai Sibelius-Akatemian uuden kirkkomusiikkiosaston alaosaston perustamisesta ehdotettiin, mutta vuonna 1960 myös Kuopioon aloitettiin alan koulutus. Kirkolliskokous hyväksyi vuonna 1963 uudistuksen, jossa naisetkin saivat oikeuden opiskella kanttori-urkuriksi. (Pajamo & Tuppurainen, 2004, 468-470)

Kirkkolain uudistuksen myötä vuonna 1981 kanttori-urkurin, kanttorin ja urkurin virkojen nimitys muuttui. Yhteiseksi nimikkeeksi tuli kanttori. Virka porrastettiin kolmeen asteeseen ja virkatyyppejä alettiin kutsua A-, B- ja C-viroiksi. Alimman asteen tutkintoon koulutettiin Oulun, Tampereen, Turun ja Pietarsaaren konservatorioissa, keskiasteen tutkinto valmisti kandidaatiksi Sibelius-Akatemiassa, ylimmän asteen tutkinto oli myös Sibelius-Akatemiassa suoritettava tutkinto, joka edellytti tiettyjä lisäopintoja urkujensoitossa, laulussa tai kuoronjohdossa. Ajan mittaan konservatorioiden koulutus muuttui nelivuotiseksi. Vuosituhannen lopussa tapahtunut koulutustason yleinen nousu johti ammattikorkeakoulujen syntyyn. 2003 vuoden aikana kanttorin virkanimet ja tutkintojen vaatimukset määriteltiin uudelleen. Keskimmäisen asteen tutkinnon nimestä tuli 'ylempi korkeakoulututkinto', ylimmän asteen nimestä tuli 'laaja korkeakoulututkinto' ja alimman asteen nimestä 'muu tutkinto'. Piispainkokous muutti vielä viimeksi mainitun tutkinnon nimeä 'kirkkomusiikin suuntautumisvaihtoehdossa suoritettavaksi muusikon (AMK) tutkinnoksi'. (Pajamo & Tuppurainen, 2004, 609-610)

2.2 Kanttori, monipuolinen muusikko

Evangelisluterilaisen kirkon internetsivuilla todetaan: ”Kanttori on maailman monipuolisin muusikko.” (www.evl.fi/ammait). Väite ei ole suinkaan tuulesta temmattu, sillä kanttorin ammatissa toimit samaan aikaan soittajana, musiikinjohtajana ja laulajana. Lisäksi voit hallita muita instrumentteja. Lähes jokainen valmistunut kanttori työllistyy koulutustaan vastaavaan työhön. Ja mikä parasta, saat tehdä musiikkia työksesi. Tulevaisuuden työnäkymät ovat hyvät, toimituksia tulee olemaan aina ja niissä lähes poikkeuksetta tarvitaan kirkkomuusikkoa.

2.3 Kanttorin työn kuvaus

Akiliiton (kirkon akateemiset AKI r.y.) internetsivulla kuvaillaan kanttorin työtä seuraavasti: ”Kanttori on oman työalansa - seurakunnan musiikkitoiminnan - asiantuntija, johtaja, suunnittelija ja toteuttaja. Kanttorin viran olemassaolon ja työn sisällön perusta on seurakunnan yhteinen jumalanpalveluselämä. Kanttorin työn tavoitteet määräytyvät kirkon ja seurakunnan perustehtävän - sananjulistuksen -

pohjalta. Kirkkojärjestyksen mukaan kanttori vastaa seurakunnan kaikesta musiikkitoiminnasta.” Kirkkolaissa on myös oma määritelmänsä kanttorin työnkuvasta:

Kirkkojärjestys 6 luku 39§:

Kanttorin tehtävänä on johtaa seurakunnan musiikkitoimintaa. Hän vastaa musiikista seurakunnan jumalanpalveluksissa sekä muissa kirkollisissa toimituksissa ja seurakunnan tilaisuuksissa, opettaa rippikoulussa, hoitaa muutenkin musiikkikasvatustyötä ja edistää musiikin käyttöä seurakunnan eri toiminnoissa. Kanttori vastaa myös seurakunnan soittimien hoidosta ja huollosta. Kanttorin tehtävistä määrätään tarkemmin kirkkoneuvoston tai seurakuntaneuvoston johtosäännössä.

Suomessa on kolme erilaista kanttorin virkaa; muuta piispainkokouksen hyväksymää tutkintoa edellyttävä kanttorin virka, ylempää korkeakoulututkintoa edellyttävä kanttorinvirka, ja laajaa yliopistotutkintoa edellyttävä kanttorinvirka. (Kirkkolainsäädäntö 2010). Näihin kolmeen virkaan on erilaiset kelpoisuusvaatimukset, jotka virkaa hakevan tulee täyttää.

Muuta piispainkokouksen hyväksymää tutkintoa edellyttävä kanttorin virka, jota ammattikorkeakoulusta valmistuneet kanttorit voivat hakea, on tuoreimmassa kirkkolainsäädännössä (2010) kelpoisuusvaatimuksiltaan sisältänyt seuraavaa:

31.7.2010 jälkeen suoritettu: kulttuurialan ammattikorkeakoulututkinnon, muusikon (AMK) tutkinto; kirkkomusiikin koulutusohjelmassa suoritettu musiikin kandidaatin tutkinto. Ennen 1.8.2010 suoritettu: kirkon jumalanpalvelus- ja musiikkitoiminnan keskuksen 1980-luvulla järjestämä alimman asteen kanttorin tutkintoon johtanut poikkeuskoulutus, 31.7.2007 mennessä suoritettu konservatorion kirkkomusiikon tutkinto tai vastaava näyttötutkinto, 1.8.1995–31.7.2003 Sibelius-Akatemiassa suoritettu musiikin kandidaatin tutkinto, kirkkomusiikin suuntautumisvaihtoehdon mukainen kulttuurialan ammattikorkeakoulututkinto (muusikko AMK), sekä tutkinto tai opinnot, jotka antavat kelpoisuuden ylempää korkeakoulututkintoa, tai laajaa yliopistotutkintoa edellyttävään kanttorinvirkaan. (Kirkkolainsäädäntö 2010)

Ylempää korkeakoulututkintoa edellyttävään kanttorinvirkaan antaa kelpoisuuden 31.7.2010 jälkeen suoritettu musiikin maisterin tutkinto, filosofian tai kasvatustieteen maisterin tutkinto, jossa pääaineena musiikkikasvatus, kulttuurialan ylempi ammattikorkeakoulututkinto (muusikko ylempi AMK). Ennen 1.8.2010 suoritettu: kanttori-urkurin tutkinto, Sibelius-Akatemian vuosina 1995-1995 järjestämä kelpoistamiskoulutus, Sibelius-Akatemian kirkkomusiikin koulutusohjelman evankelis-luterilaisen suuntautumisvaihtoehdon mukaisesti 31.7.1995 mennessä suoritettu musiikin kandidaatin tutkinto, tai kyseisessä koulutusohjelmassa sen jälkeen suoritettu musiikin maisterin tutkinto. (Kirkkolainsäädäntö 2010).

Laajaa yliopistotutkintoa edellyttävä kanttorin virka on kelpoisuusvaatimuksiltaan sama, kuin ylempää korkeakoulututkintoa edellyttävä kanttorin virka, mutta lisäksi tulee olla Sibelius-Akatemian perustutkinnon ylimmällä, tasolla A suoritettut kuoronjohdon, laulun tai urkujensoiton opinnot. Edellä mainitussa alakohdassa tarkoitettuja opintoja vastaavat kirkkomusiikin harjoittamiseen suoraan liittyvät tai sitä tukevat, muussa koulutusohjelmassa suoritettut musiikin maisterin tutkinnon pääaineopinnot, musiikin lisensiaatin tai musiikin tohtorin tutkinto, jonka sisältö liittyy kirkkomusiikin harjoittamiseen tai tukee sitä. Ennen 1.8.2010 suoritut tutkinnot, jotka täyttävät kelpoisuusvaatimukset ovat: Sibelius-Akatemiassa kanttoriurkurin tutkinnon lisäksi suoritettu diplomitutkinto kuoronjohdossa, laulussa tai urkujensoitossa, tai musiikinjohtajan tutkinto kirkkomusiikkiosastossa, Sibelius-Akatemian kirkkomusiikin koulutusohjelman evankelis-luterilaisen suuntautumisvaihtoehdon mukaisesti 31.7.1995 mennessä suoritettu musiikin kandidaatin tutkinto, tai sen jälkeen suoritettu musiikin maisterin tutkinto, sekä sen lisäksi piispainkokouksen 21 päivänä syyskuuta 1994 kanttorin virkaan vaadittavista tutkinnoista antaman päätöksen (kirkon säädöskokoelma nro 66) 3 §:ssä määritellyt lisäopinnot. 31.7.2005 mennessä suoritettuina; Sibelius-Akatemiassa kirkkomusiikin harjoittamiseen suoraan liittyvän, tai sitä tukevan musiikin maisterin tutkinnon lisäksi Sibelius-Akatemiassa tasolla A suoritettu tutkinto ja siihen liittyvät opinnot tai kirkkomusiikin harjoittamiseen suoraan liittyvä, tai sitä tukeva toisen maisterin tutkinto, lisensiaatin tutkinto tai tohtorintutkinto. (Kirkkolainsäädäntö 2010).

2.4 Kanttorikoulutus Suomessa

Suomessa on mahdollista opiskella kanttoriksi yliopistossa ja ammattikorkeakoulussa. Näitä ovat musiikkiyliopistot Sibelius-Akatemia Helsingissä ja Kuopiossa sekä Oulun seudun ja Tampereen ammattikorkeakoulut ja ruotsinkielinen Yrkeshögskola Novia Pietarsaassa. Tampereen ammattikorkeakoulun kirkkomusiikin koulutusohjelma päätettiin keväällä 2014 lakkauttaa. Uusia opiskelijoita otetaan vuosittain yliopistoon noin 30 ja ammattikorkeakouluihin noin 15. (<http://www.akiliitot.fi/00010150-kanttorikoulutus>). Määrät vaihtelevat kuitenkin vuosittain. Hakijoita kouluihin on yleensä enemmän kuin opiskelupaikkoja. Viimeisen viiden vuoden (2009-2013) aikana hakijoita Tampereen ammattikorkeakoulun kirkkomusiikin linjalle on ollut seuraavasti:

Vuosi	Kirkkomusiikin koulutukseen hakeneet	Koulutukseen hyväksytyt	Opiskelupaikan vastaanottaneet
2009	18	6	5
2010	28	12	11
2011	25	2	2
2012	20	7	4
2013	28	5	5

(Ammattikorkeakoulujen hakija- ja opiskelupaikkarekisteri (AMKOREK) Opetushallitus)

”Elokuun alusta 2010 lukien kanttorin virkaan voi pätevätyä myös musiikkikasvatukseen painottuneella filosofian tai kasvatustieteen maisterin tutkinnolla, johon on sisältynyt tai jonka lisäksi on suoritettu piispainkokouksen määrittelemät 130 opintopisteen laajuiset kirkkomusiikin opinnot.” selvittää Aki-liittojen internetsivut.

Piispainkokouksen alaisena toimiva kanttorikoulutustoimikunta koordinoi kirkon kanttoritarvetta ja kanttorikoulutusta. (<http://www.akiliitot.fi/00010150-kanttorikoulutus>).

Opiskelijat voivat valmistuttuaan hakea seuraavia virkoja oman koulutuspätevyyden perusteella:

- muuta piispainkokouksen hyväksymää tutkintoa edellyttävä virka (ns. C)

- ylempää korkeakoulututkintoa edellyttävä virka (ns. B)
- laajaa yliopistotutkintoa edellyttävä virka (ns. A)

Ammattikorkeakouluista valmistuvat ovat päteviä hakemaan ns. C- virkaa. Yliopistotutkinto antaa mahdollisuuden A- ja B- virkojen hakemiseen. Näiden pätevyksien ero tulee pääaineesta suoritetusta tutkinnosta.

2.5 Työllistyminen ja palkkaus

”Valtaosa kirkkomusiikkitutkinnon yliopistossa tai ammattikorkeakoulussa suorittaneista työllistyy Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kanttorin virkoihin. Kanttorin virkoja on yhteensä yli 900, ja jokaisessa seurakunnassa on kirkon säädösten mukaan oltava ainakin yksi kanttori”, todetaan AKI- liittojen internetsivuilla.

Kanttoreiden työttömyysprosentti on todella alhainen. Jo opiskeluaikana työtarjouksia tulee useita. Keikkatyötä on myös tarjolla. Moni onkin töissä jo opiskelujen aikana. Lyhyet sijaisuudet houkuttelevat monia kokeilemaan siipiään työelämässä. Samalla käsitys ja kokemus kanttorin töistä karttuvat.

Piispainkokous vastaa kanttorin virkojen pätevyysvaatimuksista. Seurakunnista löytyy kolme eritasoista kanttorin virkaa:

1. ylempää korkeakoulututkintoa (musiikin/filosofian/kasvatustieteen maisteri, sis. kirkkomusiikkiopinnot) edellyttävä virka, 65% viroista
2. muuta piispainkokouksen hyväksymää tutkintoa (ammattikorkeakoulututkinto/musiikin kandidaatti) edellyttävä virka, 20% viroista
3. laajaa yliopistotutkintoa (musiikin maisteri + lisäopinnot/tuplamaisteri) edellyttävä virka, 15% viroista

Kirkon yleisessä virka- ja työehtosopimuksessa on määritelty kaikki palkkaukseen ja muihin työehtoihin liittyvät asiat. Kanttorin ammatti poikkeaa monista muista ammanteista työaikalain vuoksi. Kanttoreille ei kuulu lisä-, yli- eikä pyhätyökorvauksia.

1.10.2007 alkaen kirkossa siirryttiin uudenaikaiseen palkkausjärjestelmään. Siinä tehtävän vaativuus määrää palkan seurakunnan olosuhteet ja tehtävän erityispiirteet huomioon ottaen. Lisänä tuli myös vuosisidonnaisen osan maksaminen. Tämä vastaa entistä

kokemuksisää.

Keskipalkalla tarkoitetaan virassa olevien kanttoreitten palkkojen keskiarvoa vuonna 2010.

Lähes kaikki ns. B-kanttorin virat on sijoitettu vaativuusryhmään 601, jonka alaraja on 2 596,26 euroa kuukaudessa. Ns. C-virat on sijoitettu pääosin vaativuusryhmään 502 (peruspalkan alaraja on 2 253,75 euroa/kk) ja 503 (alaraja 2 372,02 euroa/kk). Ns. A-virat on sijoitettu pääosin vaativuusryhmään 602, jonka alaraja on 3 074,32 euroa kuukaudessa. Nämä palkkatiedot ovat vuodelta 2010.

	keskipalkka 2010(sis.vuosisid.)
muuta piispainkokouksen hyväksymää tutkintoa edellyttävä virka (ns. C)	2353
ylempää korkeakoulututkintoa edellyttävä virka (ns. B)	2813
laajaa yliopistotutkintoa edellyttävä virka (ns. A)	3262

(<http://www.akiliitot.fi/00010152-palkkaus-ja-tyoehdot>) Luettu 26.4.2014.

2.6 Kirkkomusiikin suuntautumisvaihtoehto Tampereen ammattikorkeakoulussa

Kirkkomusiikin koulutusohjelma koostuu 270 opintopisteestä. Opinnot on suunniteltu suoritettavaksi 4,5 vuodessa. Yksi opintopiste vastaa työtuntimääränä 12 tuntia.

Vuoden 2007 opintosuunnitelma koostuu seuraavista opinnoista. Yhteisiin perusopintoihin kuuluu 10 opintopistettä. Ne koostuvat kahdesta opintojaksosta, jotka ovat Oppiminen ja asiantuntijuuteen kasvu sekä Viestintätaidot. Näihin opintojaksoihin sisältyy viisi erilaista kurssia.

Koulutusohjelman ammattiopintojen laajuus on 44 opintopistettä ja tämä opintokokonaisuus koostuu kieliopinnoista (englanti ja ruotsi) sekä pääinstrumenttiopinnoista.

Suuntautumisvaihtoehdon (tässä tapauksessa kirkkomusiikin) ammattiopinnot ovat 161 opintopisteen laajuiset ja se sisältää musiikin teoreettiset opinnot, liturgiset ja kirkolliset opinnot, täydentävät instrumenttiopinnot, yhteismusisointi, pedagogiset opinnot sekä tutkimus- ja kehittämisopinnot.

Vaihtoehtoiset ammattiopinnot koostuvat 23 opintopisteestä. Pääaineesta riippuen tämän opintokokonaisuuden kurssit vaihtelevat. Vapaasti valittavia opintoja suoritetaan 10 opintopistettä.

Harjoittelut koostuvat kuudesta eri harjoittelujaksosta ja niiden yhteenlaskettu opintopistemäärä on 30. Harjoittelujaksoja koulun ulkopuolella on yhteensä neljä: seurakuntaharjoittelut 1,2 ja 3, sekä pedagoginen harjoittelu. Seurakuntaharjoittelu 1 on yhteensä kolmen viikon pituinen jakso, jossa kaksi viikkoa opiskelija seuraa työssä käyvää kanttoria hänen työtehtävissään ja viimeisen kolmannen viikon opiskelija hoitaa kanttorin työtehtävät ja saa niistä palautetta. Seurakuntaharjoittelu 2 tarkoittaa rippikouluharjoittelua. Opiskelija osallistuu rippikoulun suunnitteluun ja toteutukseen häntä ohjaavan kanttorin kanssa. Seurakuntaharjoittelu 3 on itsenäisesti suoritettava kuukauden pituinen työjakso seurakunnan kanttorina. Pedagoginen harjoittelu suoritetaan seuraamalla seurakunnan kanttoria hänen kuorotyöskentelyssään. Harjoittelupaikat ovat pääsääntöisesti vapaasti valittavissa, mutta ohjaava opettaja on mukana harjoittelupaikan valinnassa. Kaksi jäljelle jäävää harjoittelua ovat soveltavia harjoituksia, jotka suoritetaan koulussa opintojen aikana. Yhdessä kirkkomusiikinopiskelijoiden kanssa toteutetaan viikoittain kirkollisia toimituksia, ja jokainen vuorollaan toimii kanttorina yhteensä viidesti. Kanttorina toimiva opiskelija vastaa kaikesta musiikista toimituksissa, ja saa omista soveltavista harjoituksistaan arvion. Eri toimituksilla on erilaiset vaatimukset, jotka kasvavat opintojen edetessä. Viimeinen kuudes toimitus tarkoittaa elävää jumalanpalvelustilannetta kirkossa.

Opinnäytetyö on 15 opintopisteen laajuinen.

Kirkkomusiikin koulutusohjelmassa on kolme eri pääainevaihtoehtoa: urut, laulu ja kuoronjohto. Ammattikorkeakoulujen yhteishaun hakulomaketta täyttäessä tulee tehdä pääainevalinta. Pääainetta on mahdollista kyllä vaihtaa myöhemmin kesken koulutuksen. Jokaisen opiskelijan opintosuunnitelma on riippuvainen pääaineesta. Pääaineesta suoritettava laajin musiikillinen tutkinto ammattikorkeakouluissa on C-tasoinen. C-tutkinto on kokonaisuudessaan kolmekymmentäkahdeksan opintopistettä.

Opintokokonaisuus	Kokonaisuuden laajuus opintopisteinä
Yhteiset perusopinnot	10
Koulutusohjelman ammattiopinnot	44
Suuntautumisvaihtoehdon ammattiopinnot	161
Täydentävät instrumenttiopinnot	38
Yhteismusisointi	5
Pedagogiset opinnot	13
Vaihtoehtoiset ammattiopinnot	23
Vapaasti valittavat opinnot	10
Harjoittelu	30
Opinnäytetyö	15

(Kirkkomusiikin suuntautumisvaihtoehto, Tampereen ammattikorkeakoulu, opintosuunnitelma 2007)

3 HAASTATTELU

3.1 Työn tausta ja haastattelulomakkeen laatiminen

Opinnäytetyön aiheen päättämisen jälkeen aloimme pohtia työn toteuttamista. Halusimme kyselylomakkeen avulla selvittää maanlaajuisesti työssäkävien nais- ja mies- kanttoreitten kokemuksia ja näkökulmia. Erilaisten haastatteluvaihtoehtojen puntaroinnin lopputuloksena päädyimme sähköiseen haastattelulomakkeeseen. Pidimme tärkeänä sitä, että haastateltavat ovat eri puolilta Suomea. Tällä halusimme selvittää mahdollisia maantieteellisiä eroja. Valitsimme seuraavat seurakunnat: Rovaniemi, Oulu, Joensuu, Rauma, Inari, Lappeenranta, Vaasa ja Helsinki. Lähetimme näihin kahdeksaan seurakuntaan yhteensä neljällekymmenellekahdelle kanttorille haastattelulomakkeen. Annoimme vastausaikaa kaksi viikkoa.

Vastauksia tuli harvakseltaan sähköpostiimme. Vastausajan lopun lähestyessä opinnäytetyömme ohjaaja kehotti meitä laittamaan haastateltaville muistutusviestin. Pidensimme myös vastausaikaa kahdella viikolla ja myöhemmin lähetimme haastattelulomakkeet samoille kanttoreille vielä uudestaan. Vähäisen vastausprosentin vuoksi otimme haastatteluun mukaan vielä neljätoista uutta kanttoria.

Yhteensä vastauksia saimme neljätoista kappaletta. Olisimme halunneet saada vastauksia enemmän, mutta meillä ei ollut mahdollisuutta ajanpuutteen vuoksi jatkaa vastausten odottelua.

Kyselylomake (LIITE 1) koostuu yhteensä kahdestakymmenestäkuudesta eri kohdasta. Pääpiirteittäin sen voi jakaa kahteen eri osioon. Alkuosa koostuu taustatietojen kartoittamisesta ja loppuosa pohdintaa vaativista, laajemmista kysymyksistä. Yritimme laatia mahdollisimman monta monivalintakysymystä, mutta huomasimme sen vaikeaksi tehtäväksi, varsinkin omakohtaisia kokemuksia käsittelevissä kysymyksissä.

Kysymysten asettelu osoittautui paljon haastavammaksi kuin oletimme. Miten kysyä jotakin asiaa lyhyesti ja ytimekkäästi, mutta kuitenkin niin, että saisimme varmasti haluamamme vastauksen. Pelkkä sanojen valinta, ja kysymysten muotoilu vaati pohdintaa.

3.2 Vastaukset

Kyselylomakkeeseen vastasi yhteensä neljätoista kanttoria. Ensimmäiseen kysymykseen sukupuolesta vastasi vain kuusi neljästätoista. Kuudesta ensimmäiseen kysymykseen vastanneesta naisia oli neljä ja miehiä kaksi.

Ikäjakauma vastaajien kesken oli seuraava: 23–35-vuotiaita neljä, 36–45-vuotiaita viisi, 46–55-vuotiaita kolme ja 55–65-vuotiaita kaksi.

ikävuodet	23–35	36–45	46–55	55–65
vastaajien lukumäärä	4	5	3	2

Vastaajien työnantajat olivat seuraavat: Sastamalan seurakunta, Helsingin seurakuntayhtymä, Kallion seurakunta, Roihuvuoren seurakunta, Oulun tuomiokirkkoseurakunta, Inarin seurakunta, Pielisensuun seurakunta, Tuiran seurakunta, Joensuun seurakunta, Rovaniemen seurakunta, ja Karjasillan seurakunta.

Vastanneista kolmella oli laajaa yliopistotutkintoa edellyttävä A- kanttorin virka, yhdeksällä ylempää korkeakoulututkintoa edellyttävä B- virka ja kahdella muuta piispainkokouksen hyväksymää tutkintoa edellyttävä C- virka. Haastateltavat olivat valmistuneet vuosina 1979- 2012.

Kysyimme haastattelulomakkeessa myös käytyä oppilaitosta, ja vastaukset jakautuivat seuraavasti: kaksi oli suorittanut konservatorion, kolme ammattikorkeakoulun ja kaksitoista yliopiston. Kolme haastateltavista oli suorittanut kaksi kanttorin tutkintoa, joten tämän vuoksi vastauksia tässä kysymyksessä oli enemmän kuin vastaajia. Opinnot kyseisten henkilöiden kohdalla menivät seuraavasti: kahdella konservatorio- sekä ammattikorkeakoulututkinto ja yhdellä ammattikorkeakoulu- ja yliopistotutkinto.

Täydennyskoulutusta oli saanut 13/14 vastaajista ja koulutukset olivat seuraavanlaisia: Jumalanpalveluskasvatus, solistiset erikoistumisopinnot, laulutunnit, kirkon

johtajakoulutus, Cantor I- kurssi, laulupedagogin tutkinto, laulun erikoistumisopinnot, lapsikuoro- ja kirkkomuskarikursseja, harjoittelunohjaaja koulutus, Soiva Sana- kurssi, Cantor II- kurssi, A-virkaan pätevöittävät opinnot, Jumalanpalveluselämän erityiskurssi, erilaisia urkukursseja, Helsingin seurakuntayhtymän kursseja, musiikkikasvattaja- kurssi, laulun diplomikurssi, rippikoulukurssi ja improvisaatiotunnit. Neljästätoista vastaajasta kymmenen halusi täydennyskoulutusta myös tulevaisuudessa. Neljältä haastateltavalta emme saaneet tähän vastausta.

Vastaajista neljällä työkokemusta oli 1-5 vuotta, seitsemällä 5-15 vuotta ja kolmella 15 vuotta tai enemmän. Vastaajista vain yksi työskenteli määräaikaisessa työsuhteessa. Loput olivat vakituisessa virassa.

Haastateltavista kahdeksalla urut oli pääaineena opiskeluaikana, ja laulu viidellä. Yhdellä vastaajista oli opintojensa aikana ollut molemmat edellä mainitut instrumentit pääaineenaan. Kahdelta vastaajalta jäi pääainevalinta epäselväksi. Kyselyyn vastanneista ei kukaan ollut opiskellut kuoronjohtoa pääaineenaan.

Seuraavaksi kysyimme pääaineesta suoritettua tutkintoa. Kysymykseen vastasi haastateltavista kaksitoista, joista neljä on suorittanut A-tutkinnon, kuusi B-tutkinnon ja kaksi C-tutkinnon. Yksi vastanneista ei vastannut ollenkaan. Yhden vastaus oli epäselvä. Tämän takia haastateltavien ja tutkintojen määrä ei täsmää.

suoritettu tutkinto	A- tutkinto	B- tutkinto	C- tutkinto
lukumäärä	4	6	2

Halusimme selvittää oliko työn sisältöä määritelty virkaa hakiessa. Kahdentoista vastanneen kohdalla sisältö oli määritelty ja kahden kohdalla ei. Jatkokysymyksenä kysyimme viranhaussa määritellyn työn sisällön vastaavuutta nykyisessä työnkuvassa. Kymmenen koki työn sisällön määritelmän ja nykyisen työnkuvan vastaavan toisiaan. Kahden vastanneen kohdalla nykyinen työnkuva ei vastannut aikaisemmin viranhaussa määriteltyä työn sisältöä. Kahdelta haastateltavalta emme saaneet vastausta kysymykseen.

Vastanneiden kanttoreiden työtuntimäärä viikossa oli keskimäärin 38 tuntia. Lähes jokainen koki kirkkovuoden suurten juhlapyhien, kuten pääsiäisen ja joulun vaikuttavan työmäärään.

Neljstätoista haastateltavasta viisi teki kanttorin työn lisäksi muuta työtä seurakunnan ulkopuolella. Ulkopuoliset työt olivat seuraavat: laulunopettaja, yksittäisiä urkurin sijaisuuksia, työpaikkakuoron ohjaaja, pianonvirittäjä, liturgisen laulun opettaja ja urkujen soiton opettaja.

Haastateltavista kymmenen kertoi säveltäneensä ja/tai sovittaneensa itse kappaleita ja neljä käytti ainoastaan valmiiksi kirjoitettua materiaalia. Urkujen ja pianon lisäksi instrumenttivalikoimaan kuului muitakin soittimia kahdeksalla kanttorilla. Instrumentit olivat seuraavat: sopraanonokkahuilu, alttonokkahuilu, poikkihuilu, cembalo, viulu, kitara, ukulele, kantele, basso, huilu.

Ulkopuolisia muusikoita haastateltavat käyttivät toimituksissa harkitusti juhlapyhinä Jumalanpalveluksissa. Hautaus- ja vihkitoimituksissa ulkopuolinen muusikko tuli usein hääparin ja omaisten kautta. Keskimäärin ulkopuolisia muusikoita kanttorit käyttivät noin kerran kuussa.

Haastateltavista kanttoreista ainoastaan yksi ei tehnyt yhteistyötä muiden tahojen (koulut, musiikkioppilaitokset) kanssa. Kaikki muut tekivät yhteistyötä vaihtelevassa määrin.

Jokainen haastateltava koki saaneensa toteuttaa vapaasti omia musiikillisia ideoita, lahjoja ja näkemyksiä työssään. Uudistuksiin, muutoksiin ja kanttorin ehdotuksiin vastaajat kokivat seurakunnan suhtautuvan pääsääntöisesti myönteisellä ja kannustavalla mielellä. Perinteiden kunnioitus nousi esille.

Kuusi vastanneista oli saanut toteuttaa tyypillisestä seurakunnan musiikkielämästä poikkeavia tapahtumia, joita olivat: konserttisarja, laulukoulu, jazz-messu, urkumessu, musiikkinäytelmä ja erilaisia musiikkihetkiä. Viisi haastateltavaa ei ollut toteuttanut mitään tavallisesta poikkeavaa. Kolmelta emme saaneet kysymykseen vastausta.

Lopuksi annoimme haastateltaville vapaan sanan mahdollisuuden, sekä kysyimme oliko haastattelulomakkeen aikana noussut mieleen jotakin aiheeseen liittyvää, jota emme olleet kysyneet. Saimme kuudelta vastaajalta tähän kohtaan ajatuksia.

3.3 Analysointi ja yhteenveto

Haastatteluamme osallistui huomattavasti vähemmän kanttoreita kuin olimme odottaneet. Yksi syy vastaamatta jättämiseen saattoi olla haastattelulomakkeiden lähettämisen ajankohta. Lähetimme haastattelulomakkeet marraskuussa, joten kiireinen joulunaika oli saattanut jo monella alkaa. Muutamista vastauksista huomasimme, ettei siihen oltu ehditty paneutua, kaikkiin kysymyksiin ei oltu vastattu, ja vastaukset saattoivat olla lyhyitä.

Haastattelulomakkeessa halusimme aluksi selvittää sukupuolen ja iän. Olimme kiinnostuneita mahdollisista sukupuoli- ja ikävaikutuksista myöhemmissä kysymyksissä. Valitettavasti kysymykseen sukupuolesta saimme niin vähän vastauksia, että suoranaista sukupuolivaikutusta myöhemmissä vastauksissa oli mahdotonta todentaa. Enemmistö vastaajista oli iältään 36–45-vuotiaita. Iloksemme saimme kattavasti vastauksia muilta eri ikäryhmiltä.

Kriteeri maantieteellisesti laajasta haastattelusta toteutui. Vastauksia tuli vähäiseen määrään nähden kuitenkin maantieteellisesti katsottuna laajalti.

Yllättävää oli todeta, että lähes kaikki vastaajista olivat suorittaneet yliopistotutkinnon. Enemmistö toimi B- kanttorin virassa. Oliko tämä sattumaa, vai onko ammattikorkeakoulusta valmistuneita kanttoreita niin vähän? B- virkoja on kuitenkin Suomessa eniten tarjolla, joten tämä seikka on myös hyvä ottaa kouluttautumisessa huomioon.

Kuten jo todettiin, ikäjakauma oli laaja, joten ammattiin valmistumisvuodetkin olivat kaukana toisistaan. Vaikka valmistumisesta olikin kulunut aikaa jo hyvä tovi, ei se eronnut vastauksissa nuorempien rinnalla. Ainoastaan vapaaseen sanaan oli iäkkäämmillä vastaajilla ehkä laajemmin sanottavaa.

Yllättävää oli täydennyskoulutuksen määrä ja sen monimuotoisuus. Jokainen vastaajista oli saanut täydennyskoulutusta jossakin muodossa. Myös täydennyskoulutustoiveita myös tulevaisuudessa oli kaikilla. Täydennyskoulutuksen saaminen on nähtävästi kiinteä osa seurakunnassa työskentelevän kanttorin elämää, ja huomioitavaa oli, ettei kukaan vastaajista ottanut esille sitä, vaikuttaako tämän hetkinen taloudellinen tilanne millään tavalla täydennyskoulutuksen saamiseen.

Vastaajien ikä ja työkokemusvuodet linkittyivät vahvasti toisiinsa. Enemmistöllä vastaajista työkokemusvuosia oli 5-15. Ainoastaan yhdellä vastaajalla työsuhde oli määräaikainen. Onko sattumaa, että suurin osa haastatteluun vastaajista oli vakituisessa virassa toimivia kanttoreita, vai onko määräaikaisia työsuhteita vähän vakituisten virkojen rinnalla? Tulos on sinänsä erittäin positiivinen; monet ammattiin valmistuneet kanttorit ovat saaneet alansa työtä, vieläpä vakituisen viran muodossa.

Urut oli suosituin pääaine opiskeluaikana. Tieto oli yhtä aikaa yllättävä, mutta samalla odotettava. Monella kanttoriopintoihin hakevalla on aikaisempaa kokemusta kosketinsoittimesta, ja urkujen valinta pääaineeksi tuntuu tämän vuoksi luontevalta. Monelle kuoronjohto ja laulaminen on opiskeltavina asioina uusia ja vieraita, joten pääainevalinta voi tämän takia olla urut. Haastattelulomakkeita lueskellessa nousi vastauksista kuitenkin esille kuorotyön ja laulun suuri merkitys kanttorin työssä. Mielletäänkö kanttori usein hyväksi urkuriksi, ja näin ollen laulaminen ja kuoronjohto koetaan toissijaisiksi taidoiksi? Onko kanttorin työnkuvassa kuitenkin tapahtumassa muutosta nimenomaan lauluyhtyeiden ja kuorotoiminnan rikastuessa? Opiskelijana opintojen edetessä me olemme jo huomanneet, kuinka merkittävä ja moninainen rooli kanttorilla on seurakunnassa. Yksin hyvä soittotaito ei riitä. Kantavasta lauluäänestä saa usein seurakuntalaisilta positiivista palautetta ja se rohkaisee myös seurakuntalaisia osallistumaan yhteislauluun. Myös sosiaaliset taidot kuoron kanssa ja toimiva yhteistyö ovat tärkeitä siinä missä laulu ja soittotaitokin.

Työn sisällön määrittely työtä hakiessa ja nykyinen työnkuva olivat vahvasti sopusoinnussa keskenään. Kanttorin ”perustyötä” ovat erilaiset toimitukset, kuten häät ja hautajaiset sekä jumalanpalvelukset. On oletettavaa kanttorin työtä hakiessa, että työ sisältää pääasiassa nämä osa-alueet.

Työtuntimäärän vaihtelu vastaajien kesken oli odotettavissa, mutta yllättävää oli se, kuinka suuria eroja vastanneiden kesken kuitenkin oli. Kanttorit eivät kuulu työaikalain

piiriin, joten tämä on varmasti suurin syy työtuntimäärien vaihteluun. Juhlapyhät kuormittavat jokaista kanttoria ja lisäävät merkittävästi työn määrää. On huomioitava myös se, että jokainen ihminen kokee työn paineen ja työtaakan eri tavalla. Herkempi ihminen kokee jo pienenkin työmäärämuutoksen suurena taakkana. Työkokemuksella on myös varmasti vaikutusta siihen, kuinka suureksi lisääntyvän työmäärän kokee. Esimerkiksi häämarssit ja surusoitot ovat jo monta vuotta kanttorin työtä tehneelle ”selkärangassa”, eikä niiden valmisteluun mene aikaa työelämässä aloittelevaan kanttoriin verrattuna. ”Työajattomuuden” vuoksi minkäänlaista ”ylityölisää” ei ole, joten työmäärän kasvusta ei kerry rahallista hyötyä. Toisaalta taas hiljaisina kausina voi esimerkiksi keskittyä seurakunnan musiikkityön tai omien musiikillisten taitojen kehittämiseen. Työaikalakiin sitoutuneena kanttoreiden työtuntimäärä juhlapyhinä saataisiin pysymään kohtuullisena, mutta taas hiljaisempina kausina työtä olisi tarkoituksella haalittava jostakin. Työmäärästä kertonee myös jotakin se, että vain muutama vastaajista teki muuta työtä seurakunnan ulkopuolella. Työtä on sen verran, ettei muulle työlle jää aikaa tai voimavaroja. Työaikalakiin siirtymisestä on ollut puhetta, ja muutamia kokeiluja on tehtykin.

Kanttoriopintoja tehdessä jokaisen tulee tehdä muutamia sävellyksiä ja sovituksia erilaisille kursseille. Vastaajista suurin osa teki myös työssään sävellyksiä ja sovituksia. Tämä yllätti hieman, koska kouluaikana sävellysten ja sovitusten tekeminen on kuitenkin melko vähäistä. Ilmeisesti työelämässä kuitenkin ilmenee tarvetta sovittaa ja säveltää. Kanttorit tekevät kuorotyötä, ja se voi olla yksi suurimmista syistä sovitusten ja sävellysten tekemiseen. Valmista materiaalia käytetään silti paljon.

Hämmästyttävää oli se, kuinka monia eri instrumentteja vastaajat soittivat urkujen ja pianon lisäksi. Kirkkomusiikkiopintoihin kuuluu kitarapintoja, ja joskus nokkahuilun soitto kuului myös pakollisena osana opintoihin. Nokkahuilu- sekä kitaransoittotaito tätä tietoa vasten on ymmärrettävää.

Ulkopuolisten muusikoiden käyttäminen toimituksissa keskittyy lähinnä suurempiin juhlapyhiin, häihin sekä hautajaisiin. Aktiivinen yhteistyö eri tahojen, kuten koulujen ja musiikkiopistojen kanssa kielii rikkaasta ja vaihtelevasta musiikkielämästä seurakunnissa. Seurakuntalaisten musiikkitarpeeseen on vastattava ja tässä suurena apuna ovat varmasti ulkopuoliset muusikot. Myös suuremmat musiikilliset projektit vaativat usein monipuolisen muusikkojoukon. Omien musiikillisten ideoiden

toteuttamiseen vastanneet kokivat saaneensa täyden vapauden. Positiivisten palautteiden myötä kannustusta projekteihin tuntuu riittävän ja sen kanttorit kokevat tarpeelliseksi, totta kai. Se myös antaa uutta pontta seuraaviin haasteisiin. Kanttorit tekevät työtään persoonallaan, ja omat musiikilliset mielenkiinnon kohteet vaikuttavat varmasti myös siihen, millaisia musiikkiprojekteja seurakunnissa syntyy.

Vapaaseen sanaan oli saatu mukavia, pitkiäkin kommentteja. Niistä oli havaittavissa positiivista asennetta kanttorin työtä kohtaan unohtamatta työn haasteita. Seuraavaksi vapaan sanan kommentit:

”Kanttorin työ on antoisaa, ja vapauttakin on paljon. Saa toteuttaa uusia ideoita. Yhteistyön merkitys eri tahojen kanssa on merkittävää.”

”Pidän tärkeänä, että jumalanpalveluksen musiikki on värikästä ja hyvin toteutettua. Virret pitää olla kunnialla ja urut vireessä. Kuorolaulut tarkasti mietitty ja harjoiteltu. Ei väliä mitä tyyli musiikki on, hyvällä ammattitaidolla se täytyy tehdä. Koen paineita kevyemmän musiikin osaamisen taholta, tuntuu että perinteisesti ja hyvin toteutettu jumalanpalvelusmusiikki ei enää riitä. Halutaan metallimessua, tangomessu ym mutta yhtä lailla Palestrinaa ja gregorianiikkaa. Kanttori on musiikin moniottelija. Oma kysymyksensä on sitten toimitusten musiikki. Kanttori joutuu toteuttamaan mitä ihmeellisimpiä toiveita. Youtube ja google ovat tullut tutuksi ja sieltä sitten korvakuulolta pop-kappaleita ylöskirjoittamalla saa tarvittavat nuotit. Tähän mennessä on tullut esille kanttorin rooli musiikin ammattilaisena; toinen puoli työstämme on kuitenkin täysin näkymätöntä ja kuulumatonta. Eli kaikki paperityö virastossa, suunnittelupalavereissa ja organisoimiseen ja pikkusäätämiseen menevä aika ja vaiva. Pyrokratiaan törmää vasta kun aloittaa työt seurakunnassa; se yllättää. Siihen ei ole valmiuksia ja kaiken tiedon joutuu onkimaan itse jostain. Kanttorin töistä saa moni kokemusta jo opiskeluaikoina keikkoja tehden, mutta ei seurakunnan musiikkielämän kehittämisestä ja pitkäjänteisesti suunnittelusta. Työn mielekkyydestä voisi myös mainita pari sanaa. Kanttorin työ on kutsumusammatti ja elämäntapa. Muuten sitä ei jaksaisi. Oma taiteellinen toiminta ja perhe jäävät usein sivuun kun ollaan ison seurakunnan palveluksessa. Ei voi unohtaa, että myös kirkkomusiikki on taidelaji joka vaatii aikaa, rauhaa ja omistautumista. Nykyään kanttori on enemmänkin palveluammattissa ja ihmissuhdetaidot tuntuvat olevan niitä tärkeimpiä. Toimimme kuorojen, vauvasta vaariin seurakuntalaisten, papisto ja kollegoidemme kanssa. Paras tuki on toinen kanttori. Kaikesta huolimatta suomessa ollaan onnellisessa tilanteessa kun on korkeatasoinen koulutus ja säännöllinen palkka. Huolestuttava on, jos

seurakunnat alkaisivat palkata musiikin opettajia, soittotaitoisia tai vapaaehtoisia kanttorin tehtäviä hoitamaan.”

”Perinteiselle, laadukkaalle kirkkomusiikille on paljon tilaa ja sitä arvostetaan. Musiikkitilaisuudet vetää hyvin väkeä.”

”Sähköpostissa oli maininta, että opinnäytteenne koskee pääainevalinnan ja työelämän yhteyttä. Siihen liittyen totean, että oma pääaineeni työelämässä on laulu ja kuoronjohto. Urut ovat kyllä jääneet ihan messujen ja toimitusten soittimeksi, joka ei hirveästi jaksa innostaa. Kuorotyö on hyvin merkityksellistä, jolla on seurakuntaelämän kannalta äärettömän suuri merkitys. Laulumusiikki taas koskettaa ihmisiä paremmin kuin mikään muu.”

”Yhteistyöhaluisten pappien kanssa voi kehittää jp- elämää hyvinkin vaihtelevaksi ja syväksi. Aloitimme pääsiäisyön kirkot keväällä 1985, pääsiäisvaellus kahden toimipisteen kautta pääkirkon yömessuun kehiteltiin muutama vuosi myöhemmin. Lähes 30 vuotta on meillä tuhakeskiviikkona ollut tuhkamessu ja nyt jo monta vuotta yhdessä toimipisteessä on ollut jalkojen pesu kiirastorstain ehtoolliskirkon yhteydessä. Kirkkomusiikin kirjo on laaja. Sieltä löytää uutta ja vanhaa musiikkia kirkkovuoden erityistilanteisiin. Kirkkovuoden rikastuttaminen isoilla produktionilla vaatii asennetta, joka ei laske tunteja, mutta se on palkitsevaa!”

”Kanttorin työ on fantastista, jos itse haluaa pitää sen mielenkiintoisena: haasteita tulee olla menossa koko ajan. Jos on oma linja, ei joudu jokapaikan heittopussiksi.- Sellainenkin saattaa sopia jollekin kanttorille. Kanttori pystyy luomaan työnsä ja musiikkiryhmänsä itsensä näköiseksi sitkeällä työllä (vuosia). Kanttorin työssä on valtavasti mahdollisuuksia, jollei tyydy minimiin. Mitä parempi perusammattitaito on hallussa sitä antavampi työ on.”

4 POHDINTA

Ensimmäinen ajatus opinnäytetyön aiheesta oli kysymys siitä, millä tavalla pääainevalinta vaikuttaa tulevassa työelämässä. Ensimmäisessä yhteisessä tapaamisessa opinnäytetyönohjaajamme kanssa totesimme kuitenkin, että työstä ei tulisi riittävän laajaa, eikä siitä riittäisi materiaalia opinnäytetyön aiheeksi. Aihetta oli siis laajennettava. Kysymys pääainevalinnasta kuitenkin kiinnosti meitä, joten aloimme sen ympärille rakentaa haastattelulomaketta. Kysymyksiä alkoi tulla paljon mieleen, joten välillä piti tietoisesti palata alkuperäisen aiheen äärelle.

Opinnäytetyötä aloittaessa emme osanneet ajatella, kuinka suuressa roolissa haastattelulomake olisi koko työn kannalta. Olisi ollut järkevää pohtia enemmän sitä, mitä haluamme tietää, ja millaisia vastauksia odotamme. Opinnäytetyön kannalta olisi ollut mukavaa, jos olisimme haastattelulomakkeen avulla saaneet enemmän selkeitä syy-seuraus suhteissa olevia vastauksia. Kysymykset olivat sellaisia, että niihin oli mahdollista vastata hyvinkin lyhyesti. Saimme joitakin mitäänsanomattomia lyhyitä kyllä/ei vastauksia, jotka työn kannalta olivat lähes merkityksettömiä. Kysymysten asettelu tuotti päänvaivaa, mutta ilmeisesti niitä olisi pitänyt pohtia vielä laajemmin. Lisäkysymyksiä olisi kannattanut esittää enemmän, jotta vastaukset olisivat olleet kattavampia.

Haastattelulomakkeita läpi käydessämme huomasimme, että muistutus kaikkiin kysymyksiin vastaamisesta olisi ollut tarpeellista. Varsinkin vastausprosentin jäädessä pieneksi tyhjät kohdat vastauksissa harmittivat. Voi olla, että haastattelulomakkeen parempi jäsentely, esimerkiksi kysymysten numerointi, olisi voinut vähentää tyhjien vastausten määrää. Hyvänä esimerkkinä tästä oli ensimmäinen kysymys, joka oli jäänyt yli puolelta vastaajista huomaamatta, tai he eivät halunneet tuoda sukupuoltaan esille. Emme tulleet ajatelleeksi haastattelulomakkeen jäsentelyn suurta merkitystä. Haastattelulomake näytti loogiselta ja helposti ymmärrettävältä, mutta lomake olisi ilmeisesti kannattanut antaa luettavaksi ja täytettäväksi pienelle testiryhmälle.

Alhaista vastausprosenttia voi selittää lomakkeen lähettämisaikajankohta. Lähetimme haastattelulomakkeet marraskuun lopussa, jolloin kiireinen joulunaika on monella kanttorilla jo alkanut. Tiedostimme asian jo lähetysvaiheessa, mutta silti vastausten

vähäinen määrä yllätti. Vaikka olisimme odottaneet joulun yli, voi olla, että vastausten määrä ei olisi suuremmin muuttunut. Olisiko joulunkiireistä selvinneet kanttorit jaksaneet paneutua lomakkeen täyttämiseen? Vähäisten vastausten perusteella oli mahdollista tehdä selkeitä johtopäätöksiä kanttorin työkentästä. Olivatko juuri tiettytyyppiset kanttorit vastanneet kyselyymme? Jäikö otoksestamme puuttumaan joku oleellinen ”kanttoriryhmä”? Haastattelulomakkeen lähettämisen ajankohtaa olisi pitänyt ajatella huomattavasti aikaisemmin.

Halusimme työssämme haastattelulomakkeen lisäksi kertoa jotakin yleistä kanttorin historiasta nykypäivään. Huomasimme, kuinka paljon haastattelulomakkeen läpikäynnin lisäksi työhön oli hyvä lisätä muitakin tietoja. Lukija saisi paremman kokonaiskäsityksen kanttoreista ja heidän työnkuvastaan.

Haastattelulomakkeita oli todella mielenkiintoista lukea. Jotkut vastaukset yllättivät, ja jotkut taas olivat ennalta arvailtavissa. Yllättävää oli se, että suurin osa vastanneista työskenteli ns. B-virassa. Ammattikorkeakoulututkinto antaa valmiudet alempaan virkaan, ja herää helposti ajatus siitä, onko tämä koulutus liian alhainen tulevaisuutta ajatellen. Onko B- pätevyys työn saantia ajatellen lähes pakollista hankkia, mikäli omaa koulutusta vastaavia virkoja on huomattavasti vähemmän tarjolla. Työmäärien vaihtelu oli myös silmiinpistävää. Varsinkin sesonkiajat tuntuivat vaikuttavan hyvin eri tavoin. Kanttorit ovat työajattomia työntekijöitä, joten ihmisten erilaisuus vaikuttanee vastausten kirjavuuteen. Saman työmäärän voi kaksi ihmistä kokea eri tavoin. Toinen valmistelelee tulevia töitä kauemmin kuin toinen. Työaikakokeiluja on tehty muutamassa seurakunnassa, ja ajatus työaikaan siirtymisestä on sinänsä mielenkiintoinen. Jälkeenpäin huomasimme, että kysymykseen työmäärästä olisi ollut hyvä liittää mielipidekysymys työajattomana työskentelemisestä.

Rajallisesta ajasta johtuen työtä ei ollut mahdollista laajentaa. Työn edetessä heräsi paljon lisäkysymyksiä, joihin olisi halunnut vastauksia. Mikäli aikaa olisi ollut huomattavasti enemmän, pieni lisäkysely olisi ollut mielenkiintoista teettää. Oლისimme yrittäneet myös saada vielä enemmän osanottajia lähettämällä lisää haastattelulomakkeita. Ajatus henkilökohtaisesta haastattelustakin kävi mielessä. Silloin haastattelu olisi ollut enemmän keskustelutyypistä, ja haastattelukysymyksien asettelulla ei olisi ollut suurta merkitystä. Keskustelu olisi voinut rönsyillä ja sen

tiimoilta olisi voinut tehdä uusia havaintoja. Aihe on mielenkiintoinen, ja mielipiteitä sekä kokemuksia löytyy yhtä monta kuin vastaajia.

Työ onnistui hyvin, vaikka aluksi vastausten määrä lannisti. Vähäisistä vastauksista kanttorin työnkuva avartui, ja aikaisemmille käsityksille saimme vahvistusta. Myös koulutuksen puutteita nousi työtä tehdessä mieleen, ja kanttorin monitaitoisuus nousi vastauksista vahvasti esille. Kanttorin tulee olla monipuolinen muusikko, sosiaalisesti lahjakas, sekä musiikkielämän kehittämistä innostunut. Kanttoriin kohdistuvat vaatimukset seurakunnassa ovat korkealla, se hirvittää. Työstä saadun kokemuksen avulla jokainen varmasti kuitenkin selviää, ja löytää oman tavan tehdä työtä. Vaikka vastaajat toivat esille negatiivisiakin asioita, heillä oli silti myös paljon hyvää sanottavaa.

LÄHTEET

Pajamo, R. & Tuppurainen, E. 2004. Kirkkomusiikki. Suomen musiikin historia. Porvoo: WSOY.

Suomen evankelis-luterilainen kirkko. Kanttori. Luettu 23.4.2014.

<http://evl.fi/EVLfi.nsf/Documents/C3EF0EF2A55AB62AC225710E002610A7?OpenDocument&lang=FI>

Suomen evankelis-luterilainen kirkko. Kirkkolainsäädäntö. Luettu 23.4.2014.

<http://kappeli.evl.fi/Kirkkolainsaadanto.nsf/a16399f0218eff85c2256e6d00473b03/8af751915576eb29c22576c80041fd?OpenDocument>

Suomen kanttori-urkuriliitto. Kanttorikoulutus. Luettu 26.4.2014.

<http://www.akiliitot.fi/00010150-kanttorikoulutus>

Suomen kanttori-urkuriliitto. Kanttorin työn kuvaus. Luettu 26.4.2014.

<http://www.akiliitot.fi/00010245-kanttorin-tyon-kuvaus>

Suomen kanttori-urkuriliitto. Työllistyminen. Luettu 26.4.2014.

<http://www.akiliitot.fi/00010151-tyollistyminen>

Tampereen ammattikorkeakoulun kirkkomusiikin suuntautumisvaihtoehdon opintosuunnitelma 2007

Tuppurainen, E. & Tuovinen, U. & Erkkilä, L. 2003. Kirkkomusiikin käsikirja. Helsinki: Kirjapaja.

LIITTEET

Liite 1. Haastattelulomake

**TAMPEREEN
AMMATTIKORKEAKOULU****Haastattelulomake**

Sukupuoli: Nainen() Mies()

Ikä: -25 ()
26-35 ()
36-45 ()
46-55 ()
56-65 ()
66- ()

Työnantaja:

Työtehtävä:

- a) Laajaa yliopistotutkintoa edellyttävä virka (A)
- b) Ylempää korkeakoulututkintoa edellyttävä virka (B)
- c) Muuta piispainkokouksen hyväksymää tutkintoa edellyttävä virka (C)
- d) Muu, mikä?

Valmistumisvuosi:

Oppilaitos:

- a) konservatorio

- b) ammattikorkeakoulu
- c) yliopisto
- d) joku muu, mikä?

Täydennyskoulutus:

- a) olen saanut, millaista:
- b) en ole saanut, mutta kokisin sen tarpeelliseksi. Täydennyskoulutustoiveeni:

Haluaisitko täydennyskoulutusta myös tulevaisuudessa?

Työkokemus kanttorin töistä:

- a) 1-5 vuotta
- b) 5-15 vuotta
- c) 15 tai enemmän

Työsuhde:

- a) vakituinen virka
- b) määräaikainen
- c) sijaisuus
- d) keikkatyöntekijä

Pääaine opiskeluaikana:

- a) urut
- b) laulu
- c) kuoronjohto

Pääaineesta suoritettu tutkinto:

Työnkuvaani kuuluu:

Oliko viranhaussa määritelty työn sisältöä?

- a) kyllä
- b) ei, miksi?

Ja vastaako se nykyistä työnkuvaasi?

- a) kyllä
- b) ei

Työmäärä:

- a) työtuntimäärä viikossa (noin)?
- b) kirkkovuoden vaikutus työmäärään?

Teetkö jotakin muuta työtä seurakunnan ulkopuolella? Mitä?

Sävellätkö ja/tai sovitatko kappaleita itse?

- a) kyllä, millaisia? Käytätkö apunasi teknologiaa? Millaista?

- b) en, käytän valmiiksi kirjoitettua materiaalia

Kuuluuko instrumenttivalikoimaasi joitakin muita soittimia urkujen ja pianon lisäksi?

- a) kyllä, mitä?
- b) ei

Kuinka usein käytät ulkopuolisia muusikoita apunasi toimituksissa?

Teetkö yhteistyötä muiden tahojen, kuten koulujen tai musiikkiopistojen kanssa?

Oletko mielestäsi saanut toteuttaa omia musiikillisia ideoita, lahjoja ja näkemyksiä vapaasti työssäsi? Miten?

Miten koet seurakunnan suhtautuvat ehdotuksiisi? Miten uudistuksiin ja muutoksiin suhtaudutaan?

Oletko saanut toteuttaa tyypillisestä seurakunnan musiikkielämästä poikkeavia tapahtumia? Millaisia? Kerro musiikkivalinnoista.

Vapaa sana:

Tuliko mieleesi jotakin aiheeseen liittyviä asioita, joita ei kyselyssä tullut esille?